

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
“Запорізький національний університет”
Міністерства освіти і науки України
Біологічний факультет

Державне управління екології та природних ресурсів в Запорізькій області
Управління з питань екології Запорізької міської ради
НВП “Інститут Екології “Біосфера”
Комітет у справах сім’ї та молоді Запорізької міської ради
Регіональний молодіжний еколого-краєзнавчий Центр “Сварог”
ТОВ “Аква Фонтана”

Збірка матеріалів
Міжнародної конференції

“Сучасні проблеми біології, екології та хімії”

Присвяченої 20-річчю біологічного факультету ЗНУ
29 березня - 01 квітня 2007 р.

Частина 1

Запоріжжя, 2007

УДК: 595.78:581.5(477.64)

ФАУНІСТИЧНИЙ ОГЛЯД ДЕННИХ ЛУСКОКРИЛИХ (*LEPIDOPTERA*; *RHOPALOCERA*)
ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ

М. А. Муленко

Запорізький національний університет

Запорізький регіон – це один з не багатьох регіонів України, де до недавнього часу майже не проводилися фауністичні та екологічні дослідження денних лускокрилих. В наявності лише кілька робіт загального характеру (Образцов, Шелюшко, 1939; Коршунов, 1972; Барсов, 1975; Некрутенко, 1985). Також відома колективна праця «Булавоусые чешуекрылые Запорожской области УССР» (Плющ, Будашкін та ін., 1987) яка є неповною. Тому дослідження видового складу, біотопічного розподілу та інших екологічних характеристик денних лускокрилих досі залишається актуальним.

Метою даної роботи було встановлення видового складу та біотопічного розподілу денних лускокрилих (*Lepidoptera*; *Rhopalocera*) Запорізького регіону.

Фактичний матеріал, на базі якого проводилось дослідження, становлять колекційні фонди зоологічного музею ЗНУ, особиста колекція автора та повідомлення приватних колекціонерів (В. Черненко, С. Хруща, Р. Ботмана), яким автор висловлює свою подяку. Проаналізовано ентомологічний матеріал, який збирався з кінця 1960-х років до 2006 року.

Станом на 2006 рік автором було виявлено 91 вид денних лускокрилих, з яких *Papilionidae* – 4; *Pieridae* – 14; *Nymphalidae* – 21; *Satyridae* – 9; *Lycaenidae* – 30 та *Hesperidae* – 12 видів. Це на 21 вид більше за наведені в роботі Плюща та ін. (1987).

За біотопічним розподілом серед досліджених видів *Rhopalocera* виділено 30 степових видів, 23 – лісові, 21 – полізональний та 17 лучних видів.

Як було відзначено в роботах багатьох авторів (Beneš, 2002; Канарский, 2004; та ін.), розподіл метеликів територією є дуже нерівномірним. Найбільше видове різноманіття в Запорізькому регіоні властиве нечисленним ентомологічним рефугіумам – не придатним для господарської діяльності людини ділянкам. Перш за все це схили ярів, береги річок, ділянки кам'янистих степів, піски, солонці тощо. Значну роль в утворенні сприятливих умов мешкання лускокрилих мають байрачні та заплавні ліси, а також різного роду лісові насадження.

В агроценозах, за нашими спостереженнями, зустрічається лише 43 види, що становить 47 % від загального видового складу. Це передусім хортофільні види, гусінь яких живиться на рудеральних видах хрестоцвітих (білани), бобових (синявці, а саме *Plebejus argus*; *P. argyrognomon*; *Polyommatus icarus*; *P. belargus*), складноцвітих (*Vanessa cardui*; *Polygonia c-album*) та злаків (*Melanargia galathea*). В той же час ряд дендрофільних видів заселив штучні сніго- та вітрозахисні лісополоси (ряд синявців та сатирів).

Найбільш рідкісні види денних лускокрилих Запорізького регіону, що мешкають лише в природних біотопах, можна виділити в якості індикаторів (маркерів) ентомологічних рефугіумів. Відзначено 35 таких видів, що становлять 38,5 % від загального видового складу. Для більшості з цих видів в регіоні відомі лише 3 – 4 популяції (*Thomares nogeli*, що мешкає на цілинних степових ділянках та *Aricia anteros* – мешканець кам'янистих схилів).

Встановлено, що в якості біомаркерів не можна використовувати такі види метеликів як махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*) та перламутрівка пандора (*Argynis pandora*), котрі включені до Червоної книги України. Це пов'язано з тим, що ці види однаково часто зустрічаються як в природних, так і в штучно перетворених біотопах.

Відносна бідність фауни *Rhopalocera* Запорізького регіону порівняно з сусідніми (Крим – 115 видів, Дніпропетровська область – 111 видів) пояснюється наступними основними факторами: практично повним розорюванням степів, перевипасом на пасовищах. На наш погляд, найважливішим фактором є розташування Запорізького регіону лише в степовій зоні, що зумовлює невелике різноманіття біотопів та відносно однорідні природні умови.

В цілому ж питання фауністичного складу та біотопічного розподілу денних лускокрилих в Запорізькому регіоні потребує подальших досліджень.